

COVID-19 Küresel Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitim Yoluyla İntörnlük Uygulaması Yapan Hemşirelik Öğrencilerinin Mesleki Yetkinlik Algıları ve İlişkili Etmenlerin İncelenmesi*

Investigation of Professional Competence Perceptions and Related Factors of Nursing Students Who Made Internship Through Distance Education During the COVID-19 Pandemic Process

Nurhan Çingöl^{ORCID}, Mehmet Karakaş^{ORCID}, Seher Zengin^{ORCID}, Ebru Çelebi^{ORCID}

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Bolu, Türkiye

* Bu çalışma, 27-29 Mayıs 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen 1.Ulusal Hemşirelik Yönetimi Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Cite as: Çingöl N, Karakaş M, Zengin S, Çelebi E. COVID-19 küresel salgın sürecinde uzaktan eğitim yoluyla intörnlük uygulaması yapan hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinlik algıları ve ilişkili etmenlerin incelenmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2023;10(2):180-191.

DOI: 10.54304/SHYD.2023.46693

Öz

Amaç: Bu çalışmada, COVID-19 küresel salgın sürecinde uzaktan eğitim yoluyla intörnlük uygulamasını tamamlayan hemşirelik son sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinliklerine ilişkin öz-değerlendirmelerini ve etkileyen etmenleri belirlemek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırma, 2019-2020 bahar yarıyılında, bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü dördüncü sınıfında okuyan 75 gönüllü öğrenci ile yapılmıştır. Veriler "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Veri analizinde tanımlayıcı istatistikler ile parametrik olmayan testlerden "Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H" testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği toplam puan ortalamasının 261,8 (SS=26,9) olduğu, alt boyut puanlarına göre en yüksek puan ortalamasının 6,58 (SS=0,58) etik ve sorumluluk alt boyutuna, en düşük puan ortalamasının 4,92 (SS=1,18) ile klinik biyomedikal bilim alt boyutuna ait olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, yaş, mezun olunan lise, aile gelir düzeyi, akademik ortalama gibi bazı tanımlayıcı özellikler ile ölçek toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır (p<0,05).

Sonuç: Uzaktan eğitim yoluyla yapılan intörnlük uygulaması sonrasında öğrencilerin mesleki yetkinliklerini iyi düzeyde gördükleri, değerlendirmelerinde uygun ve tutarlı oldukları belirlenmiştir. Ayrıca mesleği sevmeye, isteyerek seçmeye, mesleki deneyim ve akademik başarı gibi durumların öğrencilerin mesleki yetkinlik algılarını etkilediği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Pandemi, küresel salgın, COVID-19, hemşirelik lisans eğitimi, hemşirelik öğrencileri, mesleki yetkinlik, intörnlük.

Abstract

Aim: This study was conducted to examine the self-assessments of senior nursing students who completed their internship through distance education in the first period of the COVID-19 Pandemic, regarding their professional competencies, and the factors affecting these evaluations.

Method: This descriptive and cross-sectional study was conducted with 75 students studying in the fourth year in the faculty of health sciences, nursing department of a university in the spring semester of 2019-2020. The data collected through "Introductory Information Form" and "The Competency Inventory of Nursing Students". Descriptive tests, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were used in the analyses.

Results: It was determined that Nursing Students Competency Scale total score mean was 261.8 (SD=26.9), the highest mean score was 6.58 (SD=0.58) in the ethics and responsibility sub-dimension, and the lowest mean score was 4.92 (SD=1.18) in the clinical biomedical science sub-dimension. It was determined that there was a significant difference between some demographic characteristics such as gender, age, graduated high school, family income level, academic average and scale total and sub-dimension scores (p<0.05).

Corresponding author / Sorumlu yazar: Nurhan Çingöl • nurhancingol@ibu.edu.tr

Recieved / Geliş: 30.06.2022 • **Accepted / Kabul:** 25.07.2023 • **Published Online / Online Yayın:** 28.08.2023

Conclusion: At the end of the internship through distance education, it has been determined that students see their professional competencies at a good level, and they are reasonable and consistent in their evaluations. In addition, it has been determined that situations such as job enjoyment, choosing the profession willingly, professional experience and academic performance affect the perception of professional competence.

Keywords: Pandemic, COVID-19, nursing students, baccalaureate nursing education, professional competence, internship.

Giriş

Hemşirelikte yetkinlik, bir hemşirenin güvenli uygulama için gerekli standartları karşılayıp karşılamadığını belirlemede kullanılan bir ölçüt olup hasta bakım kalitesi ve toplum sağlığı ile doğrudan ilişkisi olan temel bir kavramdır (Fukada, 2018; Liu ve Aunguroch, 2018).

Hemşirelik eğitimi sürecinde, mesleki yetkinliklerin kazandırılmasında önemli bir yer tutan klinik uygulamaların hedefi öğrencilere sorun çözme, eleştirel düşünme, klinik akıl yürütme, karar verme, psikomotor, kişilerarası iletişim ve kurumsal becerileri kazandırmaktır. Ayrıca öğrencilerin profesyonel hemşirelik değerlerini benimsemeleri, etik duyarlılık kazanmaları ve kültürel yeterliliklerini de geliştirmeleri beklenmektedir. Klinik uygulamalar, öğrencilere kuramsal bilgiyi uygulamaya aktarmak adına gerçek yaşam deneyimleri ve fırsatları sunarak (Gaberson, ve ark., 2014), onları çalışma yaşamına hazırlamakta (Järvinen ve ark., 2018) ve klinik karar verme düzeylerini arttırmaktadır (Leijser ve Spek, 2021). Klinik ortamı uzun süreli deneyimlemeyi sağlayan intörlük uygulamalarında, öğrenciler gerçek yaşamda nitelikli hemşireler olarak yaptıkları uygulamalardan sorumlu ve yükümlü olacaklarının da farkına varmaktadırlar (Kajander-Unkuri ve ark., 2014). Bütün bu yönleriyle öğrencilerin de farkında olduğu, intörlük uygulaması mesleki yetkinliği kazanma adına önemli bir yer tutmaktadır (Erenel ve ark., 2008; Yılmaz ve ark., 2018).

COVID-19 küresel salgınının başlangıcında diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de birtakım önlemler ve kararlar alınmıştır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından, hemşirelik programlarında mezun aşamasında olan öğrencilerin uygulamalı eğitimlerinin sağlık birimlerinde koruyucu önlemler alınarak ya da uzaktan öğretim yoluyla gerçekleştirilmesine karar verilmiştir (Yükseköğretim Kurulu, 2020). Küresel salgın nedeniyle klinik uygulamalardan uzak kalan öğrenciler, mesleki yetkinlik konusunda belirsizlik yaşamaktadır (Dewart ve ark., 2020; Şanlı, Uyanık ve Ünsal Avdal, 2021).

Küresel salgın öncesinde öğrencilerin mesleki yetkinliklerine ilişkin yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalarda, öğrencilerin yetkinliklerini kabul edilebilir şekilde değerlendirdikleri ve farklı değişkenlerin bu durumu etkilediği belirlenmiştir (Çelik ve ark., 2020; Fan ve ark., 2015; Güner, 2015; Hsu ve Hsieh, 2009, 2013; Kajander-Unkuri ve ark., 2014; Ülker, 2018). Küresel salgın döneminde yapılan çalışmalarda, web tabanlı eğitimin öğrencilerin kuramsal bilgi düzeylerine katkısının uygulama becerilerine katkısından daha fazla olduğunu belirttikleri (Keskin ve Özer Kaya, 2020) ve geleneksel öğrenme yöntemlerinin yerini alamayacağını düşündükleri belirlenmiştir (Singh ve ark., 2021). Öğrencilerin hem kuramsal hem de uygulamalı derslerinin uzaktan eğitim ile yetersiz olacağını düşünmelerine karşın, okulu uzatmamak için kayıt dondurmadıkları saptanmıştır (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Küresel salgının ilk aşamasında klinik uygulamalarda yer alan öğrenciler belirsizlik, gerginlik, korku ve iletişim ile ilgili sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir (Collado-Boira ve ark., 2020; Ulenaers ve ark., 2021). Diğer yandan küresel salgın döneminde bir seçenek olarak uzaktan eğitim yoluyla yapılan derslerin öğrencilerin mesleki yetkinliklerini kazanmalarına katkı sağlayabileceği bildirilmiştir (Fogg ve ark., 2020; Konrad ve ark., 2020). COVID-19 küresel salgını ile beraber eğitim-öğretim sürecinin aksamaması için çözüm olarak kullanılan uzaktan eğitimin etkinliği ve verimliliği değerlendirilmelidir. Alan yazın incelendiğinde, klinik ortam olmaksızın uzaktan eğitim yoluyla yapılan intörlük uygulamasının mesleki yetkinliklere yansımaya yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı uzaktan eğitim yoluyla yapılan intörlük uygulamasının mesleki yetkinliğe yönelik çıktılarını öğrenci gözüyle değerlendirmek amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarının, bundan sonraki süreçlerde hemşirelik eğitiminin şekillendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Tipi: Bu çalışma, COVID-19 küresel salgın döneminde intörlük uygulamasını uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştiren hemşirelik son sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinliklerine ilişkin etmenleri incelemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel türde yapılmıştır.

Araştırma Soruları: Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- COVID-19 küresel salgın sürecinde uzaktan eğitim yoluyla intörlük uygulaması yapan hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinlik algıları ne düzeydedir?
- Öğrencilerin mesleki yetkinlik algı düzeylerini etkileyen etmenler nelerdir?

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri: Araştırma Batı Karadeniz bölgesinde bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü son sınıf öğrencileri üzerinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, hemşirelik bölümü dördüncü sınıfta öğrenim gören 160 öğrenci; örneklemini ise araştırmaya katılmayı kabul eden 75 gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen, internet üzerinden gönderilen veri toplama araçlarını doldurmayan, eksik veya hatalı dolduran öğrenciler çalışmaya kabul edilmemiştir.

Araştırmanın yapıldığı üniversitenin hemşirelik müfredatına göre intörlük uygulaması dördüncü sınıfın ikinci döneminde yer almaktadır. Bu uygulama haftada dört saat kuramsal, 28 saat klinik uygulama olmak üzere 32 saatlik bir zaman dilimini kapsamaktadır. Küresel salgın döneminde uzaktan eğitim yolu ile yapılan intörlük uygulaması YÖK'ün kararı ve Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyi (HEMDEK)'nin 10.04.2020 tarihli toplantısında alınan kararlar doğrultusunda proje, vaka analizi, sanal sınıf uygulamaları, beceri videoları, öz çekim videoları gibi yöntemler kullanılarak çevrim içi eş zamanlı ve eş zamanlı olmayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Dersler kaydı alınmış ve kayıtlar üniversitenin uzaktan eğitim ders sistemine yüklenmiştir. Öğrenciler ders dönemi boyunca kullanıcı adı ve şifrelerini kullanarak bu kayıtlara istedikleri zaman sınırsız olarak ulaşabilmıştır. Ayrıca öğrencilerle iletişimi kesintisiz sürdürebilmek için çevrim içi uygulamaya yönelik öğrenci grupları oluşturulmuştur. Derse ilişkin değişiklikler, duyurular hem bu gruplardan hem de fakülte web sayfası, uzaktan eğitim sistemi üzerinden paylaşılmıştır. Dersin ölçme ve değerlendirilmesinde performans ödevleri, çevrim içi sınavlar, vaka tartışmaları ve bakım planları kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Veriler "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı bilgi formu: Alan yazın taraması yapılarak oluşturulan bu form; yaş, cinsiyet, mezun olunan lise, şu anki akademik ortalama, ailenin gelir düzeyi, hemşirelik bölümünü seçme şekli, hemşirelik ile ilgili ek kurs, kongre vb. katılma gibi değişkenleri içeren 13 sorudan oluşmaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği (HÖYÖ): Hsu ve Hsieh (2013) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ülker (2018) tarafından yapılmıştır. Değerlendirmesi 7'li Likert tipinde olup 43 maddeden oluşan ölçek; klinik biyomedikal bilim (5 madde), genel klinik beceriler (7 madde), eleştirel düşünme ve akıl yürütme (4 madde), bakım (6 madde), etik ve sorumluluk (15 madde), ve yaşam boyu öğrenme (6 madde) olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan 43-301 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması öğrencinin kendi değerlendirmesine göre yetkinlik düzeyinin iyi olduğunu göstermektedir (Hsu ve Hsieh, 2013; Ülker, 2018). Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışmasında, ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri 0,79-0,97 arasında değişmekte ve toplam Cronbach alfa değeri de 0,97'dir (Ülker, 2018). Bu çalışmada alt boyutların Cronbach alfa değerleri 0,80-0,87 arasında, ölçek toplam Cronbach alfa değeri de 0,96 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması: Veriler çevrim içi olarak toplanmıştır. 2019-2020 Bahar Döneminin sonunda veri toplama araçlarına ait link öğrencilere e-mail aracılığı ve çevirim içi olarak iletilmiştir. Link tıklanıldığında başlangıç metni olarak araştırma konusu ve amacı hakkındaki açıklayıcı bilgiyi okuyan ve çalışmaya katılmayı onaylayan öğrenciler veri toplama araçlarına erişmiştir. Veri toplama araçlarını yanıtlamak ortalama 10-15 dakika sürmektedir.

Verilerin Analizi: Verilerin analizleri SPSS 20.0 (IBM Statistical Package for the Social Sciences-SPSS; Armonk, NY, USA) paket programı kullanılarak yapılmıştır. Bulguların yorumlanmasında normal dağılım için çarpıklık ve basıklık değerleri -1,5 ile +1,5 alınarak bakılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Analizlerde tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra veriler normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testlerden "Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H" testleri kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın yürütülebilmesi için T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden, İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Tarih:25.06.2020 Sayı:2020/147) ve araştırmanın yapıldığı kurumdan yazılı izinler alınmıştır. Çalışmanın konusu, amacı ve çalışmadan elde edilen sonuçların hangi amaçla kullanılacağı hakkındaki açıklayıcı bilgilere çevrim içi veri toplama aracının başlangıç metninde yer verilmiş ve öğrencilerin onamları alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı: Araştırmanın yalnızca bir üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri ile yürütülmüş olması ve örneklem sayısının az olması çalışmanın en büyük sınırlılığıdır. Ayrıca çalışma sonuçlarının sadece öğrencilerin öz değerlendirmesi ile elde edilmesi de bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Bulgular

Tablo 1. Öğrencilerin bazı tanıtıcı özelliklerinin dağılımı (N:75)

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	55	73,3
Erkek	20	26,7
Yaş		
20-21	18	24,0
22-23	48	64,0
24 ve Üstü	9	12,0
Mezun Olunan Lise		
Anadolu Lisesi	42	56,0
Sağlık Meslek Lisesi	13	17,3
Diğer	20	26,7
Aile Gelir Düzeyi		
Orta	66	88,0
Düşük	9	12,0
Şu Anki Akademik Ortalama		
2-2.49	30	40,0
2.5-2.99	29	38,7
3 ve Üzeri	16	21,3
Üniversite Eğitimi Sürecinde Başarı Durumu		
Çok İyi	5	6,7
İyi	29	38,7
Orta	41	54,7
Hemşireliği Seçme Şekli		
Kendi İsteği	47	62,7
Aile, Akraba İsteği	10	13,3
Puanın Yetmesi	18	24,0
Hemşireliği Seçme Nedeni		
Ücretin iyi olması	8	10,7
Kolay İş Bulma	34	45,3
Mesleği Sevme	26	34,7
Diğer	7	9,3
Üniversite Eğitimi Dışında Kurs, Seminer Gibi Etkinliklere Katılma		
Evet	9	12,0
Hayır	66	88,0
Üniversite Eğitimi Sürecinde Meslekle İlgili Eksik Hissetme Durumu		
Evet	46	61,3
Hayır	29	38,7
Daha Önce Bir Sağlık Kurumunda Çalışma Durumu		
Evet	6	8,0
Hayır	69	92,0

Pandemi Sürecinde Mesleki Bilgiyi Arttırma Çabası

Eğitim Videoları İzlemek	31	41,3
Kitap, Makale Okumak	19	25,3
Akranlarla Bilgi Alışverişinde Bulunmak	10	13,3
Hiçbir Ek Çalışmam Olmadı	15	20,0
Canlı Olarak Yapılan İntörlük Derslerine Katılma Düzeyi (10 Puan Üzerinden)		
Düşük Düzeyde (0-3)	9	12,0
Orta Düzeyde (4-7)	24	32,0
İyi Düzeyde (8-10)	42	56,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin %73,3'ünün kadın, %64'ünün 22-23 yaş aralığında, %56'sının anadolu lisesinden mezun olduğu ve %88'inin aile gelirinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %38,7'sinin şu anki akademik ortalamalarının 2,5-2,99 arasında olduğu ve %54,7'sinin üniversite eğitimindeki başarılarını orta düzeyde gördükleri saptanmıştır. Öğrencilerin %62,7'si hemşirelik bölümünü isteyerek seçtiği, %88'inin üniversite eğitimi dışında kurs, seminer gibi etkinliklere katılmadığı, %61,3'ünün mesleğe özgü bazı alanlarda eksiklik hissettiği, %92'sinin daha önce bir sağlık kurumunda çalışmadığı ve %41,3'ünün küresel salgın sürecinde ders dışında mesleki bilgi ve beceriyi arttırmaya yönelik eğitim videoları izledikleri saptanmıştır. Öğrencilerin %56'sı canlı olarak yapılan intörlük derslerine "iyi düzeyde" katılım sağladığını belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği toplam ve alt boyutlarına ilişkin bilgiler (N:75)

Ölçek toplamı ve alt boyutları	Madde sayısı	Ortalama (SS)	Ortanca/ Medyan	Minimum -Maksimum	Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayısı
HÖYÖ Toplam	43	261,8 (26,9)	267,0	177-301	0,96
Klinik Biyomedikal Bilim Alt Boyutu	5	4,92 (1,18)	5,0	1-7	0,87
Genel Klinik Beceriler Alt Boyutu	7	5,92 (0,91)	6,0	1-7	0,91
Eleştirel Düşünme ve Akıl Yürütme Alt Boyutu	4	5,58 (1,04)	5,8	1-7	0,90
Bakım Alt Boyutu	6	6,24 (0,67)	6,3	4-7	0,88
Etik ve Sorumluluk Alt Boyutu	15	6,58 (0,58)	6,9	4-7	0,96
Yaşam Boyu Öğrenme Alt Boyutu	6	6,19 (0,70)	6,3	4-7	0,80

Öğrencilerin HÖYÖ toplam puan ortalamasının 261,8 (SS=26,9), alt boyut puan ortalamalarının ise klinik biyomedikal bilim 4,92 (SS=1,18), genel klinik beceriler 5,92 (SS=0,91), eleştirel düşünme ve akıl yürütme 5,58 (SS=1,04), bakım 6,24 (SS=0,67), etik ve sorumluluk 6,58 (SS=0,58) ve yaşam boyu öğrenme 6,19 (SS=0,70) olduğu belirlenmiştir. (Tablo 2).

Cinsiyete göre HÖYÖ bakım ($Z=-3,438$, $p<0,01$), etik ve sorumluluk ($Z=-2,313$, $p<0,05$) alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Kadınların erkeklere göre bakım, etik ve sorumluluk puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Yaş gruplarına göre HÖYÖ yaşam boyu öğrenme alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($KW=11,135$, $p<0,01$). Yirmi dört yaş ve üzeri yaştaki öğrencilerin, 20-21 ve 22-23 yaş aralığında olan öğrencilere göre yaşam boyu öğrenme alt boyut puanının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3).

Mezun olunan liseye göre HÖYÖ klinik biyomedikal bilim ($KW=13,638$, $p<0,01$), genel klinik beceriler ($KW=12,472$, $p<0,01$), etik ve sorumluluk ($KW=9,823$, $p<0,01$) ve yaşam boyu öğrenme ($KW=18,886$, $p<0,001$) alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı ($KW=14,115$, $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Sağlık meslek lisesinden mezun olanların, anadolu lisesi ve diğer liselerden mezun olanlara göre klinik biyomedikal bilim, genel klinik beceriler, yaşam boyu öğrenme alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sağlık meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin Anadolu lisesinden mezun olanlara göre etik ve sorumluluk alt boyut puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Aile gelir durumuna göre HÖYÖ genel klinik beceriler ($Z=-2,544$, $p<0,05$), eleştirel düşünme ve akıl yürütme ($Z=-2,156$, $p<0,05$), bakım ($Z=-2,799$, $p<0,01$), etik ve sorumluluk ($Z=-2,429$, $p<0,05$), yaşam boyu öğrenme ($Z=-2,535$, $p<0,05$) alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı ($Z=-2,560$, $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Orta düzeyde gelire sahip öğrencilerin, düşük gelire sahip öğrencilere göre genel klinik beceriler, eleştirel düşünme ve akıl yürütme, bakım, etik ve sorumluluk, yaşam boyu öğrenme alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile HÖYÖ toplam ve alt boyutları arasındaki farklar (N:75)

Tanıtıcı Özellikler	n	Klinik Biyomedikal Bilim Genel Klinik Beceriler Alt Boyutu		Eleştirel Düşünme ve Akıl Yürütme Alt Boyutu		Bakım Alt Boyutu		Etik ve Sorumluluk Alt Boyutu		Yaşam Boyu Öğrenme Alt Boyutu		HÖYÖ Toplam Puan			
		Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p		
Cinsiyet															
Kadın	55	5,20 (1,00-7,00)	Z=-0,384 p=0,701	6,00 (1,00-7,00)	Z=-1,298 p=0,194	5,75 (1,00-7,00)	Z=-0,627 p=0,531	6,50 (4,83-7,00)	Z=-3,438 p=0,001**	6,86 (4,73-7,00)	Z=-2,313 p=0,021*	6,33 (4,00-7,00)	Z=-1,327 p=0,185	268,00 (177,00-301,00)	Z=-1,552 p=0,121
Erkek	20	4,90 (3,20-6,60)		5,93 (4,43-6,86)		5,75 (4,25-7,00)		5,75 (4,17-7,00)		6,50 (4,47-7,00)		6,17 (4,67-7,00)	258,50 (190,00-289,00)		
Yaş															
20-21 ⁽¹⁾	18	5,40 (3,80-6,40)	KW=5,764 p=0,056	6,00 (5,14-6,86)	Z=-1,298 p=0,194	5,75 (3,75-6,75)	KW=1,378 p=0,502	6,17 (6,00-7,00)	KW=0,363 p=0,834	6,63 (6,00-7,00)	KW=4,193 p=0,123	6,17 (5,33-7,00)	KW=11,135 p=0,004**	259,00 (246,00-292,00)	KW=4,895 p=0,087
22-23 ⁽²⁾	48	4,80 (1,00-7,00)		6,00 (1,00-7,00)		5,75 (1,00-7,00)		6,33 (4,17-7,00)		6,80 (4,47-7,00)		6,33 (4,00-7,00)	266,00 (177,00-301,00)		
24 ve Üzeri ⁽³⁾	9	6,20 (3,80-6,60)		6,43 (5,86-6,86)		6,00 (5,50-6,75)		6,50 (5,50-7,00)		7,00 (6,33-7,00)		6,83 (6,50-7,00)	278,00 (258,00-294,00)		
Mezun Olunan Lise															
Anadolulı Lisesi ⁽¹⁾	42	4,70 (1,00-6,60)	KW=13,638 p=0,001**	5,93 (1,00-6,86)	KW=12,472 p=0,002**	5,50 (1,00-7,00)	KW=3,962 p=0,138	6,08 (4,17-7,00)	KW=4,102 p=0,129	6,73 (4,73-7,00)	KW=4,193 p=0,123	6,17 (4,00-7,00)	KW=4,895 p=0,087	263,00 (177,00-294,00)	KW=14,115 p=0,001**
Sağlık Meslek Lisesi ⁽²⁾	13	6,20 (4,40-7,00)		6,57 (5,86-7,00)		6,25 (4,75-7,00)		6,67 (5,67-7,00)		6,93 (6,33-7,00)		7,00 (6,33-7,00)	285,00 (258,00-301,00)		
Diğer ⁽³⁾	20	5,00 (2,60-6,20)		6,00 (4,71-6,86)		5,75 (3,00-6,75)		6,42 (4,50-7,00)		6,87 (4,47-7,00)		6,17 (4,67-6,83)	264,00 (190,00-287,00)		
Aile Gelir Düzeyi															
Orta	66	5,20 (1,00-7,00)	Z=-0,956 p=0,339	6,14 (1,00-7,00)	Z=-2,544 p=0,011*	6,00 (1,00-7,00)	Z=-2,156 p=0,031*	6,50 (4,17-7,00)	Z=-2,799 p=0,005**	6,87 (4,47-7,00)	Z=-2,429 p=0,015*	6,33 (4,33-7,00)	Z=-2,535 p=0,011*	268,50 (177,00-301,00)	Z=-2,560 p=0,010*
Düşük	9	4,80 (3,20-6,60)		5,71 (3,71-6,00)		5,25 (3,25-6,00)		5,83 (4,83-6,33)		6,13 (5,40-7,00)		5,50 (4,00-7,00)	247,00 (201,00-276,00)		
Şu Anki Akademik Ortalama															
2-2,49 ⁽¹⁾	30	5,10 (2,60-6,60)	KW=1,523 p=0,467	5,86 (4,71-6,86)	Z=-2,544 p=0,011*	5,75 (3,00-7,00)	KW=2,583 p=0,275	6,00 (4,17-7,00)	KW=9,070 p=0,011*	6,50 (4,73-7,00)	KW=5,427 p=0,066	6,17 (4,83-7,00)	KW=8,438 p=0,015*	257,50 (203,00-294,00)	KW=6,368 p=0,041*
2,5-2,99 ⁽²⁾	29	5,00 (1,00-7,00)		6,00 (1,00-7,00)		5,75 (1,00-7,00)		6,33 (4,50-7,00)		6,87 (4,47-7,00)		6,33 (4,00-7,00)	268,00 (177,00-301,00)		
3 ve Üzeri ⁽³⁾	16	5,50 (1,80-6,80)		6,50 (5,57-7,00)		6,13 (4,25-7,00)		6,83 (5,50-7,00)		6,93 (6,00-7,00)		6,75 (5,67-7,00)	280,00 (243,00-300,00)		

KW: Kruskal-Wallis H testi, Z: Mann-Whitney U testi *p<0,05; **p<0,01

Tablo 3. Devamı

Tanıtıcı Özellikler	n	Klinik Biyomedikal Bilim Genel Klinik Beceriler Alt Boyutu		Eleştirel Düşünme ve Akıl Yürütme Alt Boyutu		Bakım Alt Boyutu		Etik ve Sorumluluk Alt Boyutu		Yaşam Boyu Öğrenme Alt Boyutu		HÖYÖ Toplam Puan			
		Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p	Ortanca (min-maks)	Test / p		
Üniversite Eğitimi Sürecinde Başarı Durumu															
Çok İyi ⁽¹⁾	5	6,20 (4,40-6,80)	KW=6,058 p=0,048* (1>3)	6,57 (4,43-7,00)	KW=5,542 p=0,063	6,00 (5,00-7,00)	KW=3,902 p=0,142	7,00 (5,67-7,00)	KW=2,331 p=0,312	6,93 (5,13-7,00)	KW=2,177 p=0,337	7,00 (5,50-7,00)	KW=6,770 p=0,034* (1>3)	290,00 (217,00-300,00)	KW=6,524 p=0,038* (1>3)
İyi ⁽²⁾	29	5,20 (1,00-6,60)		6,14 (1,00-7,00)		6,00 (1,00-6,75)		6,50 (5,17-7,00)		6,87 (5,07-7,00)		6,33 (4,33-7,00)		269,00 (177,00-296,00)	
Orta ⁽³⁾	41	4,80 (1,80-7,00)		5,86 (3,71-7,00)		5,25 (3,00-7,00)		6,17 (4,17-7,00)		6,80 (4,47-7,00)		6,17 (4,00-7,00)		260,00 (190,00-301,00)	
Hemşireliği Seçme Şekli															
Kendi isteği	47	5,20 (1,80-7,00)	KW=6,058 p=0,048* (1>3)	6,14 (3,71-7,00)	KW=3,127 p=0,209	6,00 (3,00-7,00)	KW=3,620 p=0,164	6,50 (4,50-7,00)	KW=4,223 p=0,121	6,93 (4,47-7,00)	KW=5,793 p=0,055	6,50 (4,00-7,00)	KW=8,393 p=0,015* (1>3)	273,00 (190,00-301,00)	KW=5,898 p=0,052
Aile, Akraba İsteği	10	4,20 (1,00-6,40)		5,93 (1,00-7,00)		5,12 (1,00-7,00)		4,20 (1,00-6,40)		6,70 (5,13-7,00)		6,17 (4,33-7,00)		250,00 (177,00-296,00)	
Puanın Yetmesi	18	5,20 (3,80-6,40)		6,00 (5,00-6,71)		5,50 (4,75-6,50)		5,20 (3,80-6,40)		6,57 (5,07-7,00)		6,08 (5,33-7,00)		259,50 (222,00-285,00)	
Hemşireliği Seçme Nedeni															
Ücretin iyi olması ⁽¹⁾	8	5,80 (4,20-6,40)	KW=18,300 p<0,001 1,3>2	6,07 (5,86-7,00)	KW=7,686 p=0,053	5,88 (5,00-7,00)	KW=3,834 p=0,280	6,17 (5,33-6,83)	KW=4,223 p=0,121	6,67 (6,00-7,00)	KW=10,927 p=0,012* (3>2)	6,42 (5,33-7,00)	KW=16,127 p=0,001** (3>2)	261,00 (247,00-296,00)	KW=13,934 p=0,003** (3>2)
Kolay İş Bulma ⁽²⁾	34	4,30 (1,00-6,60)		5,78 (1,00-6,86)		5,50 (1,00-7,00)		6,08 (4,17-7,00)		6,57 (4,47-7,00)		6,17 (4,00-7,00)		256,50 (177,00-294,00)	
Mesleği Sevme ⁽³⁾	26	5,50 (4,00-7,00)		6,28 (4,71-7,00)		6,00 (3,75-7,00)		6,67 (5,50-7,00)		6,93 (4,73-7,00)		6,67 (4,83-7,00)		281,00 (214,00-301,00)	
Diğer ⁽⁴⁾	7	5,20 (3,80-5,40)		6,00 (4,43-6,71)		5,25 (5,00-6,50)		6,33 (5,67-7,00)		6,87 (5,13-7,00)		6,00 (5,50-7,00)		264,00 (217,00-283,00)	

KW: Kruskal-Wallis H testi; Z: Mann-Whitney U testi *p<0,05; **p<0,01

Öğrencilerin akademik ortalamalarına göre HÖYÖ genel klinik beceriler (KW=7,555, $p<0,05$), bakım (KW=9,070, $p<0,05$), yaşam boyu öğrenme (KW=8,438, $p<0,05$) alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı (KW=6,368, $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Akademik ortalaması 3 ve üzerinde olan öğrencilerin, akademik ortalaması 2-2,49 olanlara göre genel klinik beceriler ve bakım alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca akademik ortalaması 3 ve üzerinde olan öğrencilerin, akademik ortalaması 2-2,49 ve 2,5-2,99 olanlara göre yaşam boyu öğrenme alt boyut puanları daha yüksektir (Tablo 3).

Üniversite eğitimi sürecinde başarı durumuna göre HÖYÖ klinik biyomedikal bilim (KW=6,058, $p<0,05$), yaşam boyu öğrenme (KW=6,770, $p<0,05$) alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı (KW=6,524, $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Üniversite eğitimi sürecinde başarı durumunu çok iyi olarak değerlendiren öğrencilerin, üniversite eğitimi sürecinde başarı durumunu orta düzeyde görenlere göre klinik biyomedikal bilim, yaşam boyu öğrenme alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Öğrencilerin hemşirelik bölümü seçme şekline göre HÖYÖ yaşam boyu öğrenme alt boyut puanı arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (KW=8,393, $p<0,05$). Bölümü kendi isteği ile seçenlerin, bölümü puanı yettiği için seçenlere göre yaşam boyu öğrenme alt boyut puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Öğrencilerin hemşireliği seçme nedenlerine göre HÖYÖ klinik biyomedikal bilim (KW=18,300, $p<0,001$), bakım (KW=7,843, $p<0,05$), etik ve sorumluluk (KW=10,927, $p<0,05$), yaşam boyu öğrenme (KW=16,127, $p<0,01$) alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı (KW=13,934, $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Hemşirelik mesleğini severek seçmiş olanların kolay iş bulma nedeniyle seçmiş olanlara göre bakım, etik ve sorumluluk, yaşam boyu öğrenme alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca hemşirelik mesleğini severek ve ücretin iyi olması nedeniyle seçmiş olanların kolay iş bulma nedeniyle seçmiş olanlara göre klinik biyomedikal alt boyut puanı daha yüksektir (Tablo 3).

Üniversite eğitimi sürecinde, meslekle ilgili eksik hissedilen bir alanın varlığına göre HÖYÖ klinik biyomedikal bilim (Z=-9,321, $p<0,01$), genel klinik beceriler (Z=-2,151, $p<0,05$) alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı (Z=-2,421, $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Üniversite eğitimi sürecinde meslekle ilgili eksik hissedilen bir alan olmadığını belirten öğrencilerin, meslekle ilgili eksik hissedilen bir alan olduğunu belirtenlere göre klinik biyomedikal bilim, genel klinik beceriler alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Daha önce bir sağlık kuruluşunda çalışmış olma durumu ile HÖYÖ toplam puanı (Z=-2,520, $p<0,05$) ve klinik biyomedikal bilim (Z=-2,114, $p<0,05$), genel klinik beceriler (Z=-2,430, $p<0,05$), etik ve sorumluluk (Z=-2,137, $p<0,05$), yaşam boyu öğrenme (Z=-2,909, $p<0,01$) alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Daha önce bir sağlık kuruluşunda çalışmış öğrencilerin, çalışmamış olanlara göre klinik biyomedikal bilim, genel klinik beceriler, etik ve sorumluluk, yaşam boyu öğrenme alt boyut puanları ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

Küresel salgın sürecinde mesleki bilgiyi artırma çabasına göre HÖYÖ klinik biyomedikal bilim alt boyutu ve HÖYÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (KW=9,984, $p<0,05$). Salgın sürecinde mesleki bilgisini artırmak için eğitim videoları izleyen öğrencilerin, hiçbir ek çalışma yapmayan öğrencilere göre klinik biyomedikal bilim puanı ve HÖYÖ toplam puanı daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Tartışma

Küresel salgın krizi hem sağlık bakım ortamlarında hem de hemşirelik eğitiminde zorunlu ve hızlı değişimlere neden olmuştur. Bu değişimler klinik ortamların kullanılmadığı durumlarda, öğrencilerin mesleki yetkinliklerini geliştirmek için yeni yöntemlerin ve uygulamaların yaşama geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada, bu zorunluluklardan biri olan uzaktan intörlük uygulamasının sonuçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Küresel salgın sürecinde öğrenciler; internet, alt yapı, sistem ve aile zorluklarının (Evde kardeşlerin olması, COVID-19 hastası olması, ebeveynlerle yaşamak, mali sorunlar vb.) yanı sıra güdülenme eksikliği ve öğretim kadrosunun çevrim içi ortam deneyimsizliği gibi sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir (Fogg ve ark., 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Özkan ve ark., 2021; Singh ve ark., 2021; Yılmaz, 2021). Bu tür sorunlar öğrenme etkinliğini verimsizleştiren etmenler olup bu çalışmada da öğrencilerin toplamda %44'ünün orta ve düşük düzeyde derslere katılım gösterdiği saptanmıştır. Bu durumun, uzaktan eğitimde mesleki yetkinliklerin kazanılmasında olumsuz etkiler yapabileceği dikkate alınmalıdır.

Çalışmanın sonuçlarına göre öğrencilerin mesleki yetkinliklerini iyi düzeyde gördüğü, kendilerini en yetkin buldukları bileşenin etik ve sorumluluk olduğu, yetkinliklerini en düşük değerlendirdikleri bileşenin ise klinik biyomedikal bilim olduğu belirlenmiştir. Finlandiya'da son sınıfta olup klinik uygulamalarda yer alan hemşirelik öğrencilerinin kendilerini iyi düzeyde yetkin buldukları (Kajander-Unkuri ve ark., 2014), ülkemizde 74 farklı üniversitenin hemşirelik son sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada da öğrencilerin işe başlamak için kendilerini son derece hazır hissettikleri belirlenmiştir (Güner, 2015). Lachmann ve Nilsson'un (2021) çalışmasında da öğrencilerin yetkinliklerini değer temelli hemşirelik bakımında en iyi düzeyde, hemşirelik bakımının geliştirilmesi, önderlik ve örgütlemeye en düşük düzeyde gördükleri saptanmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda da öğrencilerin etik ve sorumluluk alanında yetkinliklerini daha yeterli, klinik biyomedikal bilim alanında daha yetersiz buldukları belirlenmiştir (Collado-Boira ve ark., 2020; Çelik ve ark., 2020; Denat ve Şahbaz, 2022; Hsu ve Hsieh, 2013; Ulenaers ve ark., 2021; Ülker, 2018). Bu sonuçlar öğrencilerin genel olarak yetkinliklerini iyi düzeyde değerlendirmiş olmalarına karşın, özellikle klinik biyomedikal bilim alanında daha fazla bilgi, beceri ve deneyime gereksinim duyulduğunu da göstermektedir. Bu çalışma bağlamında, öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre kendilerini mesleki olarak yetkin buldukları söylenebilir. Bu sonuçlara göre intörlük uygulamasını uzaktan ya da yüz yüze yapmanın, öğrencilerin mesleki yetkinliklerini nasıl algıladıklarına ilişkin benzer etkiyi gösterdiği söylenebilir. Ancak öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde bilgi ve becerilerini uygulamaya yansıtabilme konusunda yetkinliklerini sınama fırsatından mahrum kaldıkları da dikkate alınmalıdır. Alan yazında uzaktan eğitimde sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik simülasyonları, sanal sınıf tartışmaları, çevrim içi vaka temelli öğrenme, grup çalışmaları, rol oynama gibi birçok yöntemin hemşirelik eğitiminde klinik uygulamaya alternatif olarak kullanılabilmesi belirtilmektedir (Fogg ve ark., 2020; Konrad ve ark., 2020). Bu çalışmaya katılan öğrencilerin eğitiminde de söz konusu yöntemlerden sanal ve artırılmış gerçeklik simülasyonları kullanılmamış olsa da diğer yöntemlerin kullanılmış olması, öğrencilerin yetkinlik değerlendirmelerini olumlu etkilemiş olabilmektedir. Küresel salgından önceki yıllarda klinik ortamda intörlük uygulaması yapan hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğuna göre intörlük el ve iletişim becerilerini, sorumluluk duygularını geliştirmede, kendilerine güvenlerini artırmada ve takım çalışmasını öğrenmelerinde önemli katkı sağlamıştır (Erenel ve ark., 2008; Yılmaz ve ark., 2018). Diğer yandan küresel salgının ilk döneminde, uzaktan eğitim yoluyla klinik nöroloji eğitimi alan tıp fakültesi öğrencilerinin notlarının yüksek olmasına karşın, öğrenme hedeflerine ulaşmada kendi yeterliliklerini düşük düzeyde gördükleri belirlenmiştir (Ocak ve Şahin, 2021). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da öğrencilerin klinik uygulama eksikliğinden dolayı kaygı duydukları (Uysal ve ark., 2022), uzaktan eğitim yönteminin kuramsal bilgilerini olumlu etkilese de klinik uygulamaların ve yüz yüze eğitimin yerine geçemeyeceğini düşündükleri belirlenmiştir (Keskin ve Özer Kaya, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Özkan ve ark., 2021; Singh ve ark., 2021).

Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, çalışmada kadınların bakım, etik ve sorumluluk alt boyutunda kendilerini daha yetkin değerlendirdikleri saptanmıştır. Bu sonuçtan farklı olarak, erkek öğrencilerin genel klinik becerilerinde kendilerini daha yetkin gördükleri ve kendilerini çalışma yaşamına daha hazır hissettiği yönünde çalışmalar bulunmaktadır (Çelik ve ark., 2020; Güner, 2015). Diğer yandan cinsiyetin yetkinliği etkilemediğini belirten çalışmalarda bulunmaktadır (Kim ve ark., 2015; Soheilipour ve Farajzadeh, 2016). Bu sonuçlar, cinsiyet ile yetkinlik arasındaki ilişkinin yere, zamana ve duruma göre değiştiğinin bir göstergesi olabilmektedir.

Öğrencilerden, daha önce bir sağlık kuruluşunda çalışanların ve sağlık meslek lisesi mezunu olanların diğerlerine göre kendilerini daha yetkin gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca yaşça daha büyük olan öğrencilerin de yetkinliklerini daha yüksek değerlendirdikleri saptanmıştır. Bu sonuçlara benzer şekilde hemşirelerde de yaş ve iş deneyimindeki artışın yetkinliği arttırdığını belirleyen çalışmalar bulunmaktadır (Güner, 2015; Kim ve ark., 2015; Numminen ve ark., 2013; Salonon ve ark., 2007). Bu durum, hemşirelik eğitiminin önemli bir parçası olan klinik uygulama deneyiminin iş deneyimi ile benzer bir etki gösterebildiğini düşündürmektedir. Kuramsal bilginin gerçek yaşam deneyimiyle buluşması kişilerin kendilerini daha yetkin hissetmelerini sağlayabilmektedir. Ayrıca yaşla birlikte gelen yaşam deneyiminin de mesleki yetkinliğe katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

Aile özellikleri açısından bakıldığında, gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin mesleki yetkinliklerini daha düşük değerlendirdiği belirlenmiştir. Hindistan'da yapılan bir çalışmada, varlıklı ailelerden gelen ve şehirlerde yaşayan tıp ve hemşirelik öğrencilerinin, e-öğrenme sistemlerine daha iyi erişim sağladığı ve bu kolaylıklara sahip olmayan öğrencilerin de geleneksel sınıf ortamını e-öğrenmeye yönelindikleri belirlenmiştir (Singh ve ark., 2021). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin ekonomik sorunlar, evde internet ve bilgisayar yokluğu gibi nedenlerden ötürü dersleri izleyemedikleri belirlenmiştir (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Uzaktan eğitim sürecinde maddi sınırlılıkların eğitimde gereksinimi duyulan kaynaklara erişimi daha da zorlaştırdığı söylenebilir. Gereksinimi olan öğrencilerin eğitime ulaşmalarını sağlayacak alt yapı ve ortamların oluşturulmasının ve eğitim için eşit fırsatların sunulmasının yetkinliklerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı açıkça görülmektedir.

Hemşireliği severek ve isteyerek seçen öğrencilerin, yetkinliklerini daha yüksek değerlendirdiği belirlenmiştir. Farklı çalışmalarda da hemşireliğe ilgi duymanın (Hsu ve Hsieh, 2009) ve hemşireliği sevmenin (Çelik ve ark., 2020) mesleki yetkinliği etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Mesleğe duyulan ilgi ve sevgi, öğrencilerin mesleki bilgi ve beceri geliştirmelerinde bir güdülenme kaynağı olarak yetkinlik algılarını olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Akademik ortalaması yüksek olan ve başarı durumunu yüksek olarak değerlendiren, küresel salgın sürecinde mesleki bilgisini artırmak için ders dışında eğitim videoları izleyen öğrenciler, mesleki yetkinliklerini daha yüksek değerlendirmiştir. Ayrıca üniversite eğitimi sürecinde mesleki bilgi ve becerilerine ilişkin eksiklik hissettiği bir alan olduğunu belirten öğrenciler, mesleki yetkinliklerini daha düşük değerlendirmiştir. Hsu ve Hsieh (2009)'in çalışmasında hemşirelik programının türü (2-4 yıllık olması), hemşireliğe duyulan ilgi, hemşirelik uygulamaları ve sınıf tartışmalarına etkin şekilde katılma, rol alma ve akademik sınıf sıralamasının hemşirelik yetkinliği ile önemli ölçüde ilişkili olduğu saptanmıştır. Güner'in (2015) çalışmasında da eğitim hazırlıkları ve kaynaklarının yeterli olduğunu düşünen öğrencilerin kendilerini daha yetkin hissettikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrenmek için istekli ve etkin olmanın ve olumlu düşünmenin mesleki yetkinlik algısını olumlu etkilediği görülmektedir. Ayrıca bazı mesleki alanlarda eksiklik hisseden öğrencilerin yetkinliklerini daha düşük değerlendirmeleri, yanıtlarında tutarlı olduklarını ve bu öz değerlendirme çalışmasında yansız bir yaklaşım sergilediklerini de göstermektedir. Bu bağlamda ölçme değerlendirme süreçlerinde öğrencilerin öz değerlendirmelerinin dikkate alınmasının, var olan durumun ve geliştirme gereksinimi duyulan yetkinlik alanlarının belirlenmesinde yararlı olacağını göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın sonuçları, COVID-19 küresel salgının ilk dönemlerinde intörlük uygulamasını uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştiren hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinliklerini iyi düzeyde değerlendirdiklerini göstermektedir. Mesleği sevmenin ve isteyerek seçmenin, klinik deneyim sahibi olmanın, not ortalamasının yüksek olması gibi durumların öğrencilerin yetkinlik algılarını olumlu yönde etkilediği, aile gelir düzeyinin düşük olmasının ve eğitim sürecinde meslekle ilgili eksiklik hissedilen bir alanın olmasının ise yetkinlik algılarını olumsuz etkilediği görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrencilerin gözünden, küresel salgın sürecinde uzaktan eğitim yoluyla çevrim içi yapılan intörlük uygulamasının etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte hemşireliğin uygulamalı bir bilim olması nedeniyle, klinik uygulamaların eğitim süreçlerinde kesinlikle yer almasının sağlanması ve zorunlu hallerde yapılamayan klinik uygulamaların uygun koşullar sağlanarak telafisinin yapılması gerekmektedir. Ayrıca klinik öğrenmeye seçenek olacak ya da destek olacak uygulamaların ulaşılabilirliği ve uygulanabilirliğinin önündeki engellerin belirlenmesi ve buna yönelik düzenlemelerin yapılması daha etkin sonuçlar sağlayabilir. Çalışmanın sonuçlarına göre nedensel çıkarımlar yapılamasa da öğrencilerin mesleki yetkinliklerini uygun ve tutarlı bir şekilde değerlendirdikleri görülmüştür. Bu sonuçlar gelecekte yaşanabilecek salgın gibi kriz durumlarında hemşirelik eğitiminde klinik eğitimi güçlendirecek yolların ve uygulamaların geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Etik Kurul Onayı: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 25.06.2020 - Karar No: 2020/147).

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Ethics Committee Approval: Bolu Abant İzzet Baysal University Human Research Ethics Committee in Social Sciences approval was obtained (Date: 25.06.2020 - Number: 2020/147).

Conflict of Interest: Not declared.

Funding: None.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

Çelik,S.,Durmaz, Y. & Karahan, E. (2020). İntörn hemşirelerin yetkinlik durumları ile bakım verici rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 7(3), 371–383. <https://doi.org/10.5222/shyd.2020.65807>

Collado-Boira, E. J., Ruiz-palomino, E., Salas-media, P., Folch-Ayora, A., Muriach, M. & Baliño, P. (2020). "The COVID-19 outbreak"-An empirical phenomenological study on perceptions and psychosocial considerations surrounding the immediate incorporation of final-year Spanish nursing and medical students into the health system. *Nurse Education Today*, 92 (104504), 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104504>

Denat, Y. & Şahbaz, M. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde hemşirelik öğrencilerinin profesyonellik tutumları ve mesleki yetkinliklerinin değerlendirilmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 9(2),190-199. <https://doi.org/10.54304/SHYD.2022.66933>

- Dewart, G., Corcoran, L., Thirsk, L. & Petrovic, K. (2020). Nursing education in a pandemic: Academic challenges in response to COVID-19. *Nurse Education Today*, 92 (104471), 1–2. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104471>
- Uysal, N., Aydın, B. & Ekici, E. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutumları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(1), 228-233. <https://doi.org/10.5961/highereducsci.1027006>
- Erenel, A. Ş., Dal, Ü., Kutlutürkan, S. & Vural, G. (2008). Hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin ve hemşirelerin intörnlük uygulamasına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(2), 16–25.
- Fan, J. Y., Wang, Y. H., Chao, L. F., Jane, S. W. & Hsu, L. L. (2015). Performance evaluation of nursing students following competency-based education. *Nurse Education Today*, 35(1), 97–103. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2014.07.002>
- Fogg, N., Wilson, C., Trinka, M., Campbell, R., Thomson, A., Merritt, L., ... & Prior, M. (2020). Transitioning from direct care to virtual clinical experiences during the COVID-19 pandemic. *Journal of Professional Nursing*, 36(6), 685–691. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2020.09.012>
- Fukada, M. (2018). Nursing competency: Definition, structure and development. *Yonago Acta Medica*, 61(1), 1-7. <https://doi.org/10.33160/yam.2018.03.001>
- Gaberson, K. B., Oermann, M. H. & Shellenbarger, T. (2014). *Hemşirelikte klinik öğrenme stratejileri. Klinik öğrenmeyi etkileyen bağlamsal etmenler.* (4.basım). (Çev. Eds. F. K. Özdemir, Z. A. Şahin.). Ankara, Türkiye: Nobel Akademik Yayıncılık. (Çeviri yayın tarihi: 2016).
- Güner, P. (2015). Preparedness of final-year Turkish nursing students for work as a professional nurse. *Journal of Clinical Nursing*, 24(5–6), 844–854. <https://doi.org/10.1111/jocn.12673>
- Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyi. (2020). HEMDEK III. Toplantı Tutanağı. <http://hemdek.org/wp-content/uploads/2020/04/10.04.2020-HEMDEK-Toplant%C4%B1-Kararlar%C4%B1.pdf>. (Erişim 01.11.2020).
- Hsu, L. L. & Hsieh, S. I. (2009). Testing of a measurement model for baccalaureate nursing students' self-evaluation of core competencies. *Journal of Advanced Nursing*, 65(11), 2454–2463. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2009.05124.x>
- Hsu, L. L. & Hsieh, S. I. (2013). Development and psychometric evaluation of the competency inventory for nursing students: A learning outcome perspective. *Nurse Education Today*, 33(5), 492–497. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.05.028>
- Järvinen, T., Eklöf, N. & Salminen, L. (2018). Factors related to nursing students' readiness to enter working life – A scoping literature review. *Nurse Education in Practice*, 29, 191–199. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2018.01.010>
- Kajander-Unkuri, S., Meretoja, R., Katajisto, J., Saarikoski, M., Salminen, L., Suhonen, R. & Leino-Kilpi, H. (2014). Self-assessed level of competence of graduating nursing students and factors related to it. *Nurse Education Today*, 34(5), 795–801. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2013.08.009>
- Keskin, M. & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1196338>
- Kim, K., Han, Y., Kwak, Y. & Kim, J. S. (2015). Professional quality of life and clinical competencies among Korean nurses. *Asian Nursing Research*, 9(3), 200–206. <https://doi.org/10.1016/j.anr.2015.03.002>
- Konrad, S., Fitzgerald, A. & Deckers, C. (2021). Nursing fundamentals-supporting clinical competency online during the COVID-19 pandemic. *Teaching and Learning in Nursing*, 16(1), 53–56. <https://doi.org/10.1016/j.teln.2020.07.005>
- Kürtüncü, M. & Kurt, A. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66–77.
- Lachmann, H. & Nilsson, J. (2021). Dual use of instruments for assessing nursing students professional- and clinical competence. *Nurse Education Today*, 96, 104616, 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104616>
- Leijser, J. & Spek, B. (2021). Level of clinical reasoning in intermediate nursing students explained by education year and days of internships per healthcare branches: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 96, 104641, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104641>
- Liu, Y. & Aunguroch, Y. (2018). Current literature review of registered nurses' competency in the global community. *Journal of Nursing Scholarship*, 50(2), 191–199. <https://doi.org/10.1111/jnu.12361>
- Numminen, O., Meretoja, R., Isoaho, H. & Leino-Kilpi, H. (2013). Professional competence of practising nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 22(9–10), 1411–1423. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2012.04334.x>
- Ocak, Ö. & Şahin, E. M. (2021). COVID-19 nedeniyle uygulanan uzaktan eğitimin nöroloji klinik eğitimine etkileri. *Türkiye Nöroloji Dergisi*, 27, 270-277. <https://doi.org/10.4274/tnd.2021.29560>
- Özkan, İ., Taylan, S. & İlaslan, E. (2021). The experiences of nursing students towards distance education during the COVID-19 pandemic. *International e-Journal of Educational Studies*, 5(10), 106-117. <https://doi.org/10.31458/iejes.942443>
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Meretoja, R. & Tarkka, M. T. (2007). Competence profiles of recently registered nurses working in intensive and emergency settings. *Journal of Nursing Management*, 15(8), 792-800. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2934.2007.00768.x>
- Singh, H. K., Joshi, A., Malepati, R. N., Najeeb, S., Balakrishna, P., Pannerselvam, N. K., ..& Ganne, P. (2021). A survey of E-learning methods in nursing and medical education during COVID-19 pandemic in India. *Nurse Education Today*, 99, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104796>

Soheilipour, K. & Farajzadeh, Z. (2016). Evaluating the clinical competence of junior nursing staff based on self-assessment in a hospital of birjand in 2015 -16. *Modern Care Journal*, 13(4), 1–5. <https://doi.org/10.5812/modernc.10089>.

Şanlı, D., Uyanık, G. & Ünsal Avdal, E. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde dünyada hemşirelik eğitimi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55–63.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). <http://ebook.stkip-pgri-sumbar.ac.id/ebook/komputer-informasi-referensi-umum/6th-edition-using-multivariate-statistics-pearson/download>

Takase, M. & Teraoka, S. (2011). Development of the holistic nursing competence scale. *Nursing & Health Sciences*, 13(4), 396-403. <https://doi.org/10.1111/j.1442-2018.2011.00631.x>

Ulenaers, D., Grosemans, J., Schrooten, W. & Bergs, J. (2021). Clinical placement experience of nursing students during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 99, 104746, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104746>

Ülker, T. (2018). *Hemşirelik öğrencilerinin kendi mesleki yetkinliklerini değerlendirme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara, Türkiye. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Yılmaz, D. U. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde hemşirelik beceri öğretiminin sürdürülmesine yönelik hemşire eğitimcilerinin deneyimleri: Kanada McMaster Üniversitesi örneği. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 425-431. <https://doi.org/10.31067/acusaglik.852073>

Yılmaz, M., Çetin, Ç., Egelioglu Cetişli, N., Ünsal Avdal, E. & Tokem, Y. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin intörlüğe ilişkin görüşleri. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 11(3), 329–336. <https://doi.org/10.31362/patd.451910>

Yükseköğretim Kurulu (2020).YÖK'ten hemşirelik programlarındaki son sınıf öğrencileri için alınan yeni karar. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/hemşirelik-programlarındaki-ogrencilere-uzaktan-egitim-imkani.aspx>. (Erişim 04.01.2021).